

از نظر من معاهده مدینه اصلاً ربطی به مسائل حقوقی و یک دولت ندارد. هنوز خیلی از مردم مدینه پیامبر را به عنوان یک رهبر نپذیرفته‌اند. برای آن‌ها پیامبر شخصیتی دارای نفوذ کلام با اخلاقی نیک و کاریزماتی است که می‌تواند دعوای کهنه قبیله‌ای را بخواباند و یک تعهد از شان بگیرد؛ از این به بعد اگر کسی کشته شد، دیه‌اش این‌طور است.

هست، من می‌خواهم بگویم هنوز خیلی از مردم مدینه پیامبر را به عنوان یک رهبر نپذیرفته‌اند. فعلاً ایشان یک نفوذ کلامی دارد، یک اخلاق نیکی دارد، یک شخصیت کاریزماتیکی دارد که می‌تواند این دعوای کهنه قبیله‌ای را که معمولاً در نظام قبیله‌ای هیچ‌وقت حذف نمی‌شوند بخواباند، و بعد می‌تواند یک تعهد از شان بگیرد؛ از این به بعد اگر کسی کشته شد، دیه‌اش این‌طور است. دقیقاً دعوای در متن پیمان نامه بر سر خون است. واقع دارد یک ضمانتی ایجاد می‌کند که باز این چرخه دوباره باز تولید نشود. ▶

این قراردادها می‌دانید یا نه؟ نظر خودتان در این باره چه است؟

خود آقای دکتر فیرحی متأثر از نظریه City state و دولت شهر است. مقاله هم در این حوزه دارند و در آن کنفرانس‌های مجازی‌شان در کانادا.

در درس گفتارهای سیره سیاسی پیامبر دانشکده حقوق دانشگاه تهران تا همین جلسات آخر قریل وفاتشان هم تا سال ۹۹ این نگاه را داشتند.

بله. من اتفاقاً دوست داشتم که در محضر ایشان این راه چالش بکشیم، ببینیم ایشان چه جوابی می‌دهند. دوست داشتم ردیه ایشان را ببینم چطور است. ایشان هم در همان گفتمان نوآندیشی دینی دارد به این موضوع نگاه می‌کند. از نظر من معاهده مدینه اصلاً ربطی به مسائل حقوقی و یک دولت ندارد. نه اینکه سیاسی نیست یا

دائم کاروان از آنجا رد می‌کرد و بخشی از درآمد ما به مثابه عامل اقتصادی بقای قبیله منوط به عبور این کاروان‌ها بود، مسئله این است که آیا پیامبر جایگزین اقتصادی برای ما دارد که می‌خواهد با ما پیمان ببندد یا اینکه می‌خواهد به زور متوسل شود؟ اگر زور را وارد کنید، خوب آن وقت دیگر خود منطق رسالت دو گونه می‌شود، یعنی ممکن است بگویید خنفر به منطقی در رسالت قائل است که من پژوهشگر تاریخ را برای پیامبر قائل نیستم. گویا ایشان سیاست‌های نظامی، افزایش قدرت، حضور نیروهای مسلح در یک منطقه، این‌ها را از عواملی می‌داند که پیامبر از طریق آن‌ها می‌خواسته قریش را تحلیل ببرد. من چنین تصویری ندارم راستش.

چیزی که مرحوم دکتر فیرحی روی آن خیلی تأکید داشتند متن قرارداد و پیمان مدینه بود. آیا این را شما یکی از

خب همین بار حقوقی پیدا نمی‌کند؟

نه در حد سیاسی. پیش از هجرت اهل یثرب فکر کردند که این آدم و پیام‌هایش می‌تواند آن‌ها را از آن بحران خارج کند. خوب معلوم است که تا ایشان را بشناسند و به او علاقه‌مند بشوند و تا خون‌هایی که ریخته شده را فراموش کنند زمان می‌برد؛ چون واقعیتش این است که قبایل اکثری گویند که خون را فقط خون پاک می‌کند دیه به این معناست که دیگران با پولشان می‌توانند خون بریزند و اینگونه تنازع برای بقای آن حفظ بقای کیان یک قبیله مورد تهدید قرار می‌گیرد. در پی جنگ بعاث اوس و قبایل متحدش تصمیم گرفتند که خزرج را از یثرب بیرون کنند، چون شاید جمعیتشان زیاد شده بود و امکانات کافی نبود. به هر حال آنجا جمعیت به حدی بود که احتمال پیش آمدن درگیری بالا بود. گویا این اتفاق در یثرب دارد می‌افتد که پیامبر می‌آید این ماجرا را می‌خواهند و بعد یک تهدیدی می‌گیرد که حتی بعضی‌ها برخلاف آن تعهد در جنگ احد که اوضاع به هم ریخته بود انتقام‌های قدیمی خودشان را گرفتند و بعد فرار کردند رفتند مکه، چون اگر می‌ماندند طبق آن تعهد نامه قضا می‌شدند. من تصور این است که این‌ها به یک توافق نامه رسیدند نه به یک قانون اساسی. قانون اساسی یعنی شما همه شهروندید، این حقوق‌ها را دارید، این آقا هم حاکم است، این حقوق‌ها را دارد. این‌ها که نبوده، بلکه یک توافق نامه چند طرفه بوده است. نکته بعد که ایشان و همچنین، حالا اسم مرحوم فیرحی آمد، ایشان هم آن را مطرح می‌کرد، مسئله توافق بر سر ریاست عبدالله بن ابی است. این هم باز از آن مسائل مردود می‌باشد. اولاً عبدالله بن ابی رهبری یکی از سه زیرمجموعه خزرج بود که در بعاث این‌ها تصمیم گرفتند جنگ را چطور پیش ببرند. بعد عبدالله بن ابی کناره گرفت و وارد این نبرد نشد. خوب عبدالله بن ابی با این کناره‌گرفتنش به خزرج ضربه زده، چون خزرج شکست خورد. اگر او می‌آمد، خوب شاید شکست نمی‌خورد. پس محبوبیتش را در میان خزرج از دست داد. از آن طرف اوسی‌ها وقتی که پیروز شدند، به دارایی او هم رحم نکردند، رفتند دارایی او را هم آتش زدند و وقتی حالا به قدرت رسیدند، چرا دوباره باید یک فرصتی به یک خزرجی بدهند؟

عبدالله بن ابی هم از اینجایانده از آنجا مانده شد دیگر؟

بله و در تکاپوی این بود که آن قدرت از دست رفته را دوباره در دوره پیامبر به گونه‌ای به دست بیاورد.

